

Тамара РОМЕНСКАЯ
г. Николаев

ТЕРМИНОСИСТЕМА ФОРМИРОВАНИЯ СОЦИАЛЬНО-БЫТОВЫХ НАВЫКОВ У ДОШКОЛЬНИКОВ С ДЕТСКИМ ЦЕРЕБРАЛЬНЫМ ПАРАЛИЧЕМ

В статье теоретически обосновано в форме терминосистемы понятийно-категориальный и терминологический аппарат исследуемой проблемы формирования социально-бытовых навыков у дошкольников с детским церебральным параличом. Выделено и определено группы терминов, которые характеризуют теоретико-методологические аспекты формирования социально-бытовых навыков, и раскрыто сущность конструкторов социально-бытовых навыков. Очерчено технологические аспекты формирования социально-бытовых навыков. Рассмотрено использование современной личностно-ориентированной парадигмы образования в формировании социально-бытовых навыков у дошкольников с детским церебральным параличом; раскрыто положение о реализации фундаментальных идей таких научных подходов: междисциплинарного, системного, деятельностного, компетентностного и субъектного. Очерчено основные положения образовательных линий Базового компонента дошкольного образования в формировании социально-бытовых навыков у дошкольников с детским церебральным параличом; представлено структуру таксономии социально-бытовых навыков.

Ключевые слова: детский церебральный паралич, дошкольники, социально-бытовые навыки, парадигма, таксономия, терминосистема.

Стаття надійшла до редколегії 24.01.2016

УДК 371.134

Альона ШУЛЬГА

м. Чернівці

shulga.alna@rambler.ru

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ДО РОБОТИ З БАТЬКАМИ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

У статті розглядається проблема підготовки вчителя початкових класів до роботи з батьками молодших школярів через призму понять: готовність, підготовленість, професійна підготовка, підготовка вчителя до роботи з сім'єю школяра. Також розкриваються: етапи в історії становлення і розвитку професійної підготовки вчителя, чинники нових підходів щодо підготовки вчителя, напрями щодо удосконалення процесу загальнопедагогічної підготовки. функцій учителя, реалізація яких є головною метою у підготовці студентів до роботи з сім'ями школярів.

Ключові слова: готовність, підготовленість, готовність до дії, готовність до діяльності, підготовка, робота з батьками, підготовка до роботи з батьками.

Проблема професійної підготовки майбутнього вчителя початкових класів до роботи з батьками молодших школярів на сучасному етапі в умовах суспільно-економічних змін стає актуальною у зв'язку з низкою суперечностей: між потребою суспільства у підвищенні професійної підготовки вчителя і недостатністю її реалізації в педагогічному процесі; між важливістю надання кваліфікованої допомоги батькам у навчально-виховних проблемах та неготовністю значного числа випускників-педагогів до роботи з батьками; недостатність теоретичних знань і методичного забезпечення учителя початкових класів для реалізації ефективної роботи з батьками молодших школярів.

Проблема професійної підготовки вчителя початкових класів не є новою, тому знаходимо різні аспекти підготовки в педагогічній теорії.

Дослідженням професійної підготовки займалися Т. М. Байбара, Н. М. Бібік, О. А. Біда, М. С. Вашуленко, С. А. Литвиненко, І. І. Осадченко, О. Я. Савченко, Л. О. Хомич та ін.; формування готовності до професійної діяльності: О. А. Абдуліна, А. М. Бистрюкова, О. М. Борейко, Л. В. Долинська, Ю. Г. Долинська, О. Ю. Коржова, В. А. Крутецький, Н. В. Кузьміна, Л. М. Мітіна, С. М. Некрасова, О. І. Мешко, Ф. Д. Ніколенко, В. О. Сластьонін та ін.

Окремі аспекти проблеми підготовки майбутніх учителів початкових класів до ро-

боти з батьками учнів розглядають у своїх дослідженнях О. В. Баранова, М. І. Болдирєв, Л. С. Бондар Н. А. Бугаєць, Т. В. Волікова, І. В. Гребенніков, Т. Ю. Гуціна, Р. М. Капралова, С. М. Корищенко, С. М. Корнієнко, Т. В. Кравченко, С. Є. Мостової, О. Я. Савченко, І. М. Трубавіна О. М. Урбанська, Н. А. Усманова Т. І. Шанскова та інші.

Оскільки бачимо, що дана проблема залишається актуальною, визначаємо, що метою даної статті є розкриття особливостей професійної підготовки майбутніх вчителів початкових класів до роботи з батьками молодших школярів до діяльності через призму понять професійна підготовка та готовність.

Проблема професійної підготовки вчителя є актуальною не тільки на сучасному етапі, вона піднімалась вченими протягом багатьох років, а основи даної проблеми заклалися ще в давнину. Так, Л. О. Хомич виділяє наступні етапи в історії становлення і розвитку професійної підготовки вчителя: 1) донауковий (період стародавнього світу, коли нагромаджується емпіричний досвід виховання і навчання, а в трактатах філософів античного світу – витоки сучасної теоретичної педагогічної думки); 2) просвітницький (період Середньовіччя, коли зароджується класична педагогіка та формуються теоретичні концепції виховання і навчання); 3) науково-методичний (періоду нового часу: зароджується система спеціальної підготовки вчителя початкової школи, приділяється увага вдосконаленню науково-методичної підготовки вчителя, оволодінню ним психолого-педагогічними знаннями); 4) професійної підготовки (період новітньої історії, в кінці якого почали виявлятися обриси нової цивілізації; створюються системні концепції діяльності людини, а на їх основі – теорії професійно-педагогічної підготовки вчителя) [7, 30]

Аналізуючи проблему професійної підготовки в психолого-педагогічній літературі, ми помітили, що поряд з поняттям «професійна підготовка» вживаються такі поняття як готовність та підготовленість. Розглянемо ці поняття.

Готовність до певного виду діяльності М. І. Дьяченко, Л. А. Кандибович розглядають як «цілеспрямований вияв особистісних влас-

тливостей людини, зокрема і переконань, поглядів, мотивів, почуттів, вольових та інтелектуальних якостей, знань, навичок, вмінь, установок; така готовність є результатом ідейної, морально-політичної, психологічної професійної та фізичної підготовки» [4, 17].

Під готовністю педагога до професійного спілкування з батьками дітей Г. В. Алфьорова розуміє якісну характеристику особистості майбутнього фахівця, до складу якого входять наступні компоненти: система діючих науково-теоретичних знань, у тому числі спеціальних знань в області теорії спілкування й сімейної педагогіки; володіння технікою спілкування на оптимальному рівні; наявність стійкої потреби в спілкуванні й здатності адекватно оцінювати мету, результат і процес діяльності. Серед рівнів даної готовності виділяє: низький, достатній, середній, високий.

Категорія «професійна підготовленість» як результат професійної підготовки до педагогічної діяльності розглядається С. Вершловським, О. Дубасенюк, Л. Лесохіною. Вона включає теоретичну та практичну підготовленість, що свідчить про рівень володіння професійними знаннями, вміннями, навичками. Практична підготовленість виступає як сформованість у майбутнього вчителя готовності діяти у педагогічній ситуації, застосовувати засоби, методи, способи діяльності [6, 83].

Узагальнюючи досвід вчених щодо визначення понять готовність та підготовленість, І. М. Чорна готовність розглядає як цілісний прояв особистості, що поєднує у собі психічні (функціональні) стани – тимчасова (ситуативна) готовність, та підготовленість (особистісні характеристики) – довготривала (загальна); які перебувають в єдності та взаємозалежності [8, 49].

Готовність майбутнього вчителя до взаємодії з неповною сім'єю школяра Т. Ю. Гуціна розглядає в системі професійно-педагогічної культури и визначає її як якісну характеристику професійно-педагогічної культури майбутнього учителя, обумовлену взаємовпливом наступних компонентів: ціннісного, технологічного, емоційно-вольового і рефлексивного. Серед критеріїв і показників рівня го-

товності виділяє: відношення до роботи з сім'єю, практична готовність до даної роботи, досягнення цілей взаємодії, оцінка власної діяльності і самого себе як суб'єкта. Відповідно зазначених критеріїв виокремлено чотири рівні сформованості досліджуваної готовності: низький, середній, достатній, високий. При чому, на момент закінчення навчання готовність випускника повинна бути не нижче достатнього, який характеризується стійкими навиками роботи з батьками, розвинутими технологічними навиками та сформованою педагогічною рефлексією [4, 166].

Для розкриття сутності поняття «професійна підготовка» звертаємось до енциклопедій. Так, в енциклопедії професійної освіти поняття професійна підготовка розглядається як сукупність трактується як «сукупність спеціальних знань, умінь і навичок, якостей, трудового досвіду і норм поведінки, що забезпечують можливість успішної роботи з певної професії; процес повідомлення учням відповідних знань й умінь» [9, 1169]. Дещо інше визначення подає Велика сучасна енциклопедія з педагогіки (Є. С. Рапацевича) професійна підготовка розглядається як «процес оволодіння знаннями, уміннями і навичками, що дозволяють виконувати роботу в певній галузі діяльності» і зокрема, в професійній діяльності вчителя «специфіка якої полягає у психолого-педагогічному впливові на учнів з урахуванням їх вікових й індивідуальних особливостей, запитів, інтересів, захоплень, духовного світу і разом з тим в цілеспрямованому управлінні процесом учіння і розвитку особистості» [5, 481-482].

Досліджуючи проблему професійної підготовки студентів до майбутньої спортивно-педагогічної діяльності, О. П. Федик виділяє рівні підготовки: мікрорівень (рівень психологічної готовності студента до здійснення майбутньої діяльності; рівень психофізіологічної готовності; рівень самооцінки студента; соціальна установка особистості студента на задоволення своїх потреб у майбутній діяльності; особистісні характеристики студента, його якості, спеціальні здібності, внутрішній світ, спрямованість інтересів, ціннісні орієнтації) і макрорівень (відображає особливості стосунків з іншими людьми, соціокультур-

не середовище, об'єктивні умови соціалізації, інститути і методи виховання) [8, 52].

Що до змісту психолого-педагогічної підготовки майбутнього спеціаліста важлива думка Л. О. Хомич, яка розглядає його як комплексне новоутворення, в основі якого знаходиться програмно-цільовий метод планування і управління процесом навчання, і повинен: бути спрямований на досягнення головної мети навчання; становити органічну цілісну систему; утверджувати людину як найвищу соціальну цінність; забезпечувати ґрунтовний загальнокультурний розвиток особистості вчителя.

На думку вченої, даний зміст підготовки майбутніх вчителів початкових класів створює сприятливі умови для розвитку особистості педагога і направлений на теоретико-методологічну підготовку (формування узагальнених знань, творчого мислення, загальної культури, педагогічної свідомості, поведінки і дії на високому рівні), професійну підготовку (оволодіння психолого-педагогічними знаннями, уміннями і навичками організації навчально-виховного процесу з учнями) та розвиток індивідуальності вчителя на основі цілісного і міждисциплінарного підходів [7, 21].

Серед чинників нових підходів що до підготовки вчителя Л. О. Хомич виділяє: 1) соціально-економічні, пов'язані із змінами в суспільній свідомості і появою нових цінностей в освіті, тобто переваги саморозвитку самовиховання, самоосвіти над передачею знань, умінь і навичок; 2) практичні, що виникли внаслідок соціально-економічних перетворень у нашій країні, появи нових типів навчально-виховних закладів, окрім загальноосвітньої школи; для них потрібний новий учитель з цілісним уявленням про професійну діяльність; 3) теоретичні, зумовлені як соціально-економічними, так і практичними змінами в розвитку народної освіти.

Для ефективного функціонування, досягнення цілісності та системності загальнопедагогічної підготовки студентів, на думку О. А. Абдуліної, необхідна реалізація наступних напрямів: вдосконалення навчальних планів, програм, навчальних посібників з педагогічних дисциплін, інтенсифікація на-

вчально-виховного процесу, змісту, методів і засобів навчання, здійснення взаємозв'язку педагогічних дисциплін з суспільно-політичними, з психологією, вікової фізіологією і шкільної гігієною, приватними методиками, розробку навчально-методичних комплексів з педагогіки та педпрактики. Потрібна значна робота по підвищенню авторитету кафедр педагогіки в інститутах, встановленню більш тісної взаємодії кафедрального і інститутського ланок керівництва процесом загальнопедагогічної підготовки вчителя [1, 47].

У дослідженні Н. А. Бугаєць професійно-педагогічна підготовка вчителя до роботи з сім'єю учня визначається як підсистема професійної підготовки вчителя в навчально-виховному процесі вищого педагогічного навчального закладу, яка складається із взаємопов'язаних і взаємодіючих компонентів, що забезпечують готовність студента до роботи з батьками учнів. Вважаючи, головною метою підготовки студента для роботи з сім'єю учня – забезпечення його готовності до реалізації функцій учителя у взаємодії з сім'єю: виховної, розвивальної, мобілізаційної, прогностичної, організаторської, комунікативної, профілактичної, контрольної, захисної, корекційної (соціально-терапевтичної). Серед умов успішного використання особистісно-орієнтованої технології професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів до роботи з сім'єю учня: спеціальна підготовка викладачів до варіативного навчання, забезпечення студентів відповідно до програми підготовки посібниками, методичними і роздатковими матеріалами, спеціальна підготовка студентів до підсумкового контролю [2, 163–164].

У дослідженні О. А. Буздуган розглядає такі поняття як професійна підготовка педагогів, підготовка майбутніх учителів початкових класів до педагогічної взаємодії з батьками учнів, а також визначає педагогічні умови щодо підготовки майбутніх вчителів у даному напрямку. Так, професійну підготовку майбутніх педагогів розуміє як багатокомпонентний особистісно та професійно значимий процес, що сприяє формуванню стійкого інтересу до обраної професійної діяльності, професійної компетентності педагога, індиві-

дуального стилю професійної діяльності, прагнення до самостійного освоєння нових педагогічних теорій і методик, схильності до самовдосконалення [3, 37].

Під поняттям підготовки майбутніх учителів початкових класів до педагогічної взаємодії з батьками учнів розуміє цілісний процес формування позитивної гуманістичної спрямованості професійної діяльності, накопичення спеціальних знань, умінь і навичок, а також оволодіння практичним досвідом роботи в напрямку взаємодії з батьками учнів [3, 72].

Вчена визначає наступні педагогічні умови підготовки майбутніх учителів початкових класів до педагогічної взаємодії з батьками учнів: забезпечення позитивної мотивації майбутніх учителів початкових класів до педагогічної взаємодії з батьками учнів; інтегрування навчальних дисциплін у фаховій підготовці майбутнього вчителя початкових класів до роботи з батьками учнів; використання потенціалу педагогічної практики, навчальної і самостійної роботи студентів у педагогічній взаємодії з батьками учнів [3, 172].

На основі проведеного аналізу, вважаємо, що підготовка майбутніх вчителів початкових класів до роботи з батьками молодших школярів являє собою цілісний, складний багатокомпонентний процес оволодіння студентами спеціальних знань, умінь, навичок, практичного досвіду що до роботи з батьками молодших школярів.

Відзначаємо, що вченими наголошується важливість перебудови професійної підготовки педагога, зокрема, підготовка майбутніх вчителів до роботи з батьками молодших школярів. Адже сучасна система підготовки таких фахівців не дає достатніх теоретичних знань та практичних вмінь в даному напрямку.

Список використаних джерел

1. Абдуллина О. А. *Общепедагогическая подготовка учителя в системе высшего педагогического образования: Для пед. спец. высш. учеб. заведений. – 2-е изд., перераб. и доп. – М. : Просвещение, 1990. – С. 40–141.*
2. Бугаєць Н. А. *Професійно-педагогічна підготовка майбутніх учителів до роботи з сім'єю учня : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Наталія Анатоліївна Бугаєць ; Харків. держ. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди. – Харків, 2002.*
3. Буздуган О. А. *Підготовка майбутніх учителів початкових класів до педагогічної взаємодії з*

- батьками учнів : дис. канд. пед. наук : 13.00.04 / Олена Анатолівна Буздуган ; Держ. заклад «Південноукр. нац. пед. ун-т ім. К. Д. Ушинського». – Одеса, 2013.
4. Гущина Т. Ю. Формирование готовности будущего учителя к взаимодействию с неполной семьей школьника: дисс. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Гущина Татьяна Юрьевна. – Белгород, 1997. – 261 с.
 5. Педагогика: Большая современная энциклопедия / Сост. Е. С. Рапацевич. – Мн. : Современ. слово, 2005. – 720 с.
 6. Садова І. Проблеми удосконалення професійної підготовки майбутнього вчителя у педагогічній теорії / Ірина Садова // Молодь і ринок. – 2012. – №1 (84). – С. 80–84.
 7. Хомич Л. О. Система психолого-педагогічної підготовки вчителя початкових класів : автореф. дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04 / Л. О. Хомич ; Ін-т педагогіки і психології проф. освіти АПН України. – К., 1999. – 38 с. – укр. – рус.
 8. Чорна І. М. Формування психологічної готовності майбутнього вчителя до профорієнтаційної роботи у школі: дис. ... канд. псих. наук : 19.00.07 / Чорна Ірина Михайлівна. – Тернопіль, 2003. – 348 с.
 9. Энциклопедия профессионального образования: В 3-х томах / Под ред. С. Я. Батышева. – М. : АПО, 1998.

Alyona SHULGA
Chernivtsy

PREPARATION OF THE FUTURE TEACHERS TO WORK WITH THE PARENTS OF YOUNGER SCHOOLBOYS

In the article the problem of training teachers of elementary school to the parents of primary school children through the prism of concepts: readiness, preparedness, training, training teachers to work with the family of the student. Also disclosed: stages in the history of the formation and training of teachers, factors that new approaches to teacher training, directions udoskolennya that the process of general training, teacher functions whose implementation is the main purpose of preparing students to work with the families of students.

Key words: readiness, preparedness, readiness for action, willingness to work, training, work with parents, training to work with parents.

Алена ШУЛЬГА
г. Черновцы

ПОДГОТОВКА БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ К РАБОТЕ С РОДИТЕЛЯМИ МЛАДШИХ ШКОЛЬНИКОВ

В статье рассматривается проблема подготовки учителя начальных классов к работе с родителями младших школьников через призму понятий: готовность, подготовленность, профессиональная подготовка, подготовка учителя к работе с семьей школьника. Также раскрываются: этапы в истории становления и развития профессиональной подготовки учителя, факторы новых подходов по подготовке учителя, направления по усовершенствованию процесса общепедагогической подготовки, функций учителя, реализация которых является главной целью в подготовке студентов к работе с семьями школьников.

Ключевые слова: готовность, подготовленность, готовность к действию, готовность к деятельности, подготовка, работа с родителями, подготовка к работе с родителями.

Стаття надійшла до редколегії 31.01.2016